

gyakorlat: Kiközösítés az osztályban

Cél: saját a kiközösítéssel kapcsolatos élmények felidézése, az osztálybeli szociometriai státus észlelése, az osztály kirekesztett tanulói társas helyzetének javítása.

Eszközök: nagy méretű csomagolópapír, különböző színű rosttollak valamennyi tanulónak.

A gyakorlat menete:

A tanulók körben helyezkednek el, és középre (egy nagy asztalra vagy a padlóra) elhelyezik a csomagolópapírt. A pedagógus felszólítja őket, hogy mindenki húzzon egy vonalat ahhoz a három társához, akit barátjának vagy jó pajtásának tart. Ezt követően megbeszélik a tapasztalatokat.

Megvitatható kérdések:

- Van-e aki valami váratlan dolgot tapasztalt (többen vagy kevesebben, illetve mások választották őt, mint gondolta)?
- Vannak-e olyan gyerekek, akik nem találtak három számukra különösen fontos társat az osztályban?
- Vannak-e olyanok, akiknek nem volt elegendő a három lehetőség, mert sokkal több gyereket tekintenek barátjuknak vagy különösen kedves társuknak?
- Vannak-e olyanok, akikhez különösen sok vonal vezet? Milyen érzés ilyen népszerűnek lenni? Vajon miért kedvelik társaik különösen őket?
- Vannak-e olyan tanulók, akikhez egyetlen vonal sem vezet? Mi lehet az oka ennek? Mit lehet tenni azért, hogy senki se érezze magát az osztályban magányosnak, kirekesztettnek?
- Előfordult-e korábban ebben az osztályban vagy másutt, hogy valakit kiközösítettek? Mi volt ennek az oka? Megmaradt-e huzamosan ez az állapot, vagy történt változás? Minek a következtében változott meg a helyzet?
- Van-e valaki, akivel előfordult már korábban, hogy kiközösítették? Mit érzett? Mit tett? Hogyan látja ezt a dolgot most?

Tanácsok a pedagógusnak:

A kedvezőtlen szociometriai státusznak csakúgy, mint a sztárhelyzetnek különböző okai lehetnek. Előfordul, hogy az érintett valóban olyan tulajdonságokat hordoz, amelyek különösen népszerűvé, vagy ellenkezőleg: népszerűtlenné teszik őt társaik körében. Egyes esetekben a társak pozitív, illetve negatív megítélése egybe esik a pedagógusok véleményével, de nem ritka eset (főként a serdülés idején), hogy éppen a pedagógusok által kevésbé értékelt gyerekek válnak sztárhelyzetűvé, illetve a pedagógusok kedvezményezettjei kiközösítettek. Tisztában kell lenni avval, hogy a gyerekek ítéletei az esetek nagy részében eltérnek a felnőttektől. Az eminensek, az iskolai tanulást, a pedagógusokkal való jó kapcsolatot fontosnak tartó gyerekektől társaik sok esetben idegenkednek, míg nem ritka hogy az iskolában kevésbé értékelt tulajdonságaikkal (pl. testi erő, divatos öltözködés, vagányság) egyes diákok központi helyzetbe kerülnek.

A kirekesztettség egyik leggyakoribb oka a többiektől való különbözőség, amely alapulhat általános előítéleten, de lehet egyedi vonás is. Például kövérség, soványság, apróbb-nagyobb testi hiba, szokatlan nyelvhasználat, különös hobby. Nagyon lényeges annak tudomásulvétele, hogy a kirekesztettség vagy a sztárhelyzet önmagában senkit sem minősít, hiszen ugyanaz az egyén más csoportban egészen más pozíciót foglalhat el. Lehet például, hogy osztályában

népszerűtlen gyerek saját baráti körében sztárhelyzetet élvez. Az osztálybeli szociometriai státusz tehát csak az osztály és az egyének viszonylatában értelmezhető. Azt is fontos tudomásul venni, hogy nem minden gyerek számára fontos, hogy népszerű legyen, sőt akadnak olyanok is, akik maguk vállalják a különállást, és nem is kívánnak az adott közösség részévé válni.

A gyakorlat elvégzése igen nagy tapintatot kíván. A kirekesztett pozíció feszegetése az osztály egésze előtt csak akkor célszerű, ha a helyzet ezáltal javul. A tapintatlan, a gyerekek érzékenységevel, indulataival nem számoló pedagógus magatartás sokban súlyosbítja a kiközösített tanulók amúgy sem könnyű helyzetét. Amennyiben az osztálybeli diszkrimináció erős, a pedagógusnak mindenképpen segítenie kell a helyzet megoldását.

Az osztály egészét – nem csupán a diszkrimináció „áldozatát” illetően – arra kell ösztönözni, hogy próbálják meglátni társaik pozitívumait, akkor is, ha ezek az első pillanatban nehezen tárhatók fel, s legyenek készek a többiek elfogadására. Ez a készség erősíthető azáltal is, ha sikerül megtapasztaltatni velük a kirekesztettség, az elutasítás, a diszkrimináltság élményét. (Voltál-e már hasonló helyzetben? Mit éreztél, mit gondoltál, mit vártál volna a többiektől? stb.).